

GÆJNNO IETJAS GIELLAJ

Filmma: <https://vimeo.com/729583626>

Diedo oahpponævo birra: <https://www.e-skuvla.no/yj/product/demokrati/>

Gå la barggam tiemáj, de dån

- galga sámeielajt dábddát, majt mijá sebrudagán hálli
- oahppam la sáme giellalága birra
- oahppam la Sámedikke dájmaj birra sámeielaj ávdås
- vásedam la sámeielmáhtto l boannudahkan tjabu skávlån ja sebrudagán
- oahppam la gáktu giellafáhka l mávsulasj fáhka guládallama, kultuvrradádjadusá, oahppahábbmima ja identitiehtav ávddånime gáktuj

- diedá gáktu sámegeiela iednegiellan vuodon li vuodoárvo tjabu sáme ja Vuona sebrudagán, nav gáktu ulmusjárvo, demokratijja, avtaárvulasjuohta, solidaritiehtta ja moattebelakvuoha
- diedá gáktu sámegeiefáhka máhtta ávdedit positijva iesjgávva ja jasskis identitiehtav sámegeielagijda, ja jut sidjij sjaddá tjanástahkan ietjasa giellasebrudahkaj, Sábmáj ja vэрáltvijddásasj álgoálmukaktisasjuohtaj
- lip avta tjiengomdahkamussaj tjiengum

Ávddåla filma gæhttjama

Ságastalå álgadusgatjålvisåj birra nuppijn oahppiijn jali ålles klåssaj:

1. Majt diedå Vuona sámegeielaj dålåsaj dile birra?
2. Majt diedå sámelåga giellanjuolgadusåj birra?
3. Majt merkaj moattegielakvuoha?
4. Ma li sáme giellaguovlo? Gehtja kårtan.
5. Mij la sierralågåsaj julevsáme guovlluj?

Filma gæhttjama maññela

Ságastalå dáj reflektierimgatjålvisåj birra nuppijn oahppiijn jali ålles klåssaj:

1. Makkir vuojnno moattegielakvuoda hárråj dokumentåran åvddån bohtå?
2. Makkir båtusa sjaddin dassta, jut sámegeiella sjattaj virgålåsaj giellan gudå Vuona fylkan?
3. Makkir gielladille julevsáme guovlon lij dårojduhttema åjge?
4. Majt merkaj dat, jut julevsámegeiella l åjteduvvam?
5. Makkir skåvllådilev Inga Karlsen våsediij jagen 1942?
6. Makkir våjkudusåjt Inga Karlsen låhkå assimilierimpolitihkan la læhkåm sámiijda?
7. Makkir vuojnno åhpadiddje Nils Heika Aira Andersenan la julevsámegeiela bohtteåjge birra?
8. Makkir gåvvå dujna l dan birra gáktu Vuonan li sámiijt ja sámegeielav giehtadallam?

Dágástallamtiemá:

1. Suohkanijn ja fylkkasuohkanijn la mávsulasj roalla sámegiela nannimin guovlojn, gánná sáme árru. Sámegeielaj háldadimguovlo suohkanijn la sierralágásj ávdásvástádus fállat diedojt ja dievnastusájt sámegiela álm mugij.

Dágástalá sámelága giellanjuolgadusájt dokumentára vuodon ja dán artihkkala vuodon, mij la dán næhttabielen:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/samepolitikk/samiske-sprak/bruk-av-samisk-sprak-i-offentlig-forvalt/id86942/>

- a) Makkir dájma oajválattjajn li sámegiela hárráj? Merustalá suohkanij ja fylkkasuohkanij dájmajt.
 - b) Gáktu Knut Hamsuna joarkkaskávlán, Háberin, vieledi gielalasj rievtesvuodajt?
2. Emil sihtá másjkudit oahppat sámástit. Gáktu sán máhtta adnet ietjas moattegielakvuodav ja moaddakultuvralasj máhtudagáv rijka sinna, rijkajgasskasattjat ja álgoálm mugij aktijvuodan? Makkir máhttelisvuodajt dat vaddá Emilij priváhta iellemin ja bargon?

Dagá diehtoplakáhtav sámegiela birra sáme nuorajda. Plakáhtta máhtta páhppárin árrat jali digitála.
 3. NRK tjállá artihkkalin 21.4.2022, *Datamaskinen vil snakke lulesamisk om et år* (Dáhtámasjijna hoallá julevsámegiela avta jage duogen):

Ádá teknologijja gádju sámegiela. Råmså Universitietan báddiji giela dán vahko, vaj bessi áhpadit dáhtámasjijnajt hállat julevsámegiela. Jage duogen gárvván vuostasj sámegiela hállamsyntiessa. Sij álggi julevsámegiela, ja ávdedi dassta maññela adjáj ietjá giela.

– Sámegeiela li bisijdam gå dajt li sijdajn hállam. Dálla gå adnep dáhtámasjijnajt ja dáhtámasjijnaj giela giela sijdajn, de sámegiela addne massi sijda sámegiela riednán,

jus ep áttjuda dáhtámasijnajt máhttegoahtet julevsámegiela ja ietjá sámegielaht, javllá Rámsá Universitehta hállamteknologa Inga Lill Sigga Mikkelsen sámegielaht dile birra.

Rámsá Universitehta ávdet divna ræjdojt rabás gálldokávdájn, vaj guhti juohkkahasj máhtta dajt adnegoahtet ietjasa vuogádagájn, gá da li dagádum.

– *Sjaddá oalle mávsulasj ræjddo*, Mikkelsen javllá stuorra vuorddemusáj.

- a) Árvvalatta makkir máhttelisvuodajt dán ájge teknologijja vaddá julevsámegiela ja ietjá sámegielaht suodjalibmáj.

<https://forskning.no/partner-uit-norges-arktiske-universitet-informasjonteknologi/forste-tekst-til-tale-program-for-urfolkssprak/496150>

- b) Gæhttjala dajna gáktu nuorttasámegielaht hállamsyntiessa doajmmá:

<https://www.acapela-group.com/> (velg Sami (north) som språk)

- c) Viettja ietjat telefávnnáj sámegiela applikasjavnáv (Samisk tastatur) ja gæhttjala gáktu riektatjállem danna doajmmá.

Tjiegnodimbargo/fáhkaartihkkala oajvvadásá:

1. Gehtja dátj moallánagáj filman: *moattegielakvuoha, iednegiella, guovtegielakvuoha, sámeláhka, sámelága giellanjuolgadásá, assimilierim, dárojuhttem.*
2. Tjále tevstav jali tjiegnodimbargov sámegielaht birra. Ane sebrudakfágalasj metávdájt, duola degu kvantitatijva jali kvalitatijva guoradallamav. Máhtá válljit guovte metávdá gaskan, gá guoradallamprosjevtav pláni. Kvalitatijva guoradallamprosjevtan guoradalá ássjev tjiegnalit, ja oajvven li muhtem ulmutja.

Kvantitatijva guoradallambargon tjoahkki lågojt ietjat diedoj vuodon, ja máhtá guoradallat ienep ulmutjiit.

https://samilogutmuitalit.no/nb/publications?f%5B0%5D=field_category_theme%3A675

Máhttebihtit dahkamusájt lánudallat klásson.

3. Álmmukvarresvuohta ja iellemin bierggim la fágajgasskasasj tiebmá, mij galggá oahppijda vaddet máhtov, mij ávdet buorre psyhkalasj ja rubbmelasj varresvuodav. Råmså universitiehtha Mihá-prosjevtan guoradalle guoradalli gáktu árrot la nuorra sáme Vuonan ja makkir hástalusá ja vásádusá siján li sáme identitiehtha aktijvuodan
4. Tjielggi tiemáv “*Psyhkalasj varresvuodav sáme nuoraj gaskan*” vuollebiele artihkkala vuodon. Makkir giellaássje ávdedi sámenuoraj psyhkalasj varresvuodav?

https://mentalhelseungdom.no/wp-content/uploads/2021/03/Miha_Unge_samers_psykiske_helse_rapport_digital.pdf